

Gazet'a ese de 2 ori: Mercuria si Duminec'a, F6i'a, candu concedu ajutoriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu 2 1/3 galbini mon. sunatoria.

Anulu XXXV.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de facare publicare.

Nr. 11.

Brasiovu 17/5 Februaru

1872.

MONARCHIA AUSTRO-UNGARICA.

Transilvania.

La fondulu academiei romane de drepturi.

La acestu templu alu Minervei a mai incursu, dupa cum suntemu informati urmat6riile contribuiri:

Prin zelulu si staruinti'a dlui jude cerc. in Bethleanu Fl6th Ferencz Adolf, totu odata membru ordinariu alu Asociatiunei trans., s'a tramisu 20 fl. 50 cr.

Prin d. protop. in Clusiu Gavrilu Popu s'a tramisu cá venitulu unei representatiuni teatrale, tiente in fav6rea fondului academiei, din partea bravei junimi romane studi6se acolo 28 fl.; totu prin numitulu domnu protop., s'a tramisu o obligatiune privata dela d. parochu in Fejurdju Demetriu Cosm'a, prin carea numitulu domnu se deoblega in cursu de 10 ani incepundu dela 15/3 Maiu 1872 a contribuí in fav6rea academiei 50 fl. Publicarea detaiata a contribuiriilor incurse va urmá in organulu officiosu alu Asoc. „Transilvani'a“.

Amu dorí cá fratiu din Romani'a, provediti cu stari materiale mai binecuvantate, se ne vena si densi in ajutoriulu realizarei scopului de cultura mai inalta, ce se intentionéza prin intemeierea acestui institutu. —

P. S. Prin nobil'a staruintia a dlui vice-colonelu (Oberstlieutenant) dela baile erculane (Mehadi'a) Marcus Rottar, s'a tramisu cá contribui la fondulu academiei dela mai multi domni generosi sum'a de 26 fl. si 1 Napoleond'or.

Primésca toti respectivii domni contribuitori in numele salutarului scopu intentionatu multumirile fratiesci cele mai cordiali. —

Brasiovu 16 Febr. 1872.

La situatiune.

„Destéptate Ardélule, destéptate! Destéptate din ametiél'a, in care te au cufundatu apasatorii, schilavitorii tei, sciindu ca te ticalosiescu, si te au tienstu conscii asia in decursu de 6 ani intregi!

Talpra . . . most vagy soha! Sari, scólate . . . acum séu nici odata!“

Asia incepe de comentéza „Magyar Polgár“ memorandulu deputatiloru ardeleni din drépt'a dietei din Pest'a, pe care l'au datu regimelui, si despre alu carui cuprinsu atinseramu in Nr. 9. Asia deputatii marturisescu, ca ei au acoperitu intrelesarile si au asteptatu a se face odata bune cele omise de regimu si acésta involburéza si pe „M. P.“ ca ei au sprijinitu 6 ani omisiunile guberniului si nici acum nu pretendu dreptulu poporului, ci se tereie marieloru sale, „aruncanduse la pamentu cá sclavulu inaintea tronului Dsingiszchánu“. Si mane poimane voru esploata cu dieci de mii cercurile de alegeri s. a. Totulu merge acum pe corteschedesuri din partea tuturoru partiteloru maghiare, cari se imbraca acum in splend6rea ómeniloru celoru mai binevoitori, in larva, pana candu voru mai insiela pe alegatori, cá sei realéga ér' deputati, cá se mai codifice si alti 6 ani, cum vedemu, ca au facutu in cei 6 trecuti.

Tooma primimu spre publicare program'a „clu-

bului partitei stange dietale“, care cá si celu din 1868 cuprinde intre altele aceste base ale stangei:

„Armat'a maghiara;
incetarea delegatiunei;
neaternarea finantieloru;

voiescu: reforme corespondiet6rie pre terenulu spirituale si materialu; si cu deosebire reformele referit6rie la darile monopolului;

voiescu: prin aceste si astfelu de dispusetiuni, pre langa sustinerea integritatei patriei, indestulirea fiacaruia cetatianu alu patriei, de verce limba si nationalitate;

dér' le voiescu tote aceste; in tempu binevenitu, in modu si cu midiol6ca corespundiet6rie, fara de nemicirea si periclitarea acelor'a, ce suntu bune in constelatiunea presenta.“ (sic!)

Nici in program'a, cu care au interesu a amagi pe alegatori, nu voru nici stangacii a sci de dreptulu nostru nationale politicu, ci numai de individi de verce limba séu nationalitate, déca -si va sc6te limb'a natale si -si va caputa-o cu limba maghiara? Éca, ca chiaru si punctulu de pornire alu partiteloru ne monitéza, se stamu unde stamu, dér' se ne coadunamu, constituimu si disciplinamu intr'o partita nationale solidaria, ingrigindune singuru numai de pelea nóstra, de pretensiunile nóstre, cari nu se memoréza, ma nici ca se incurca in nici unu cadru de alta partita. „Patri'a“, care cantá marire intru cei de susu pentru partit'a predilectiunei sale, se ne arate celu pucinu in program'a celu pucinu aplecarea de a ne recun6sce dreptulu politicu, nu personale ci nationale, fara de care, cine ne recomanda alegeri si deputati de cutare partita, e celu mai congiuratu inimicu alu causei romane nationale.

Ast'a e acuma situatiunea cea mai generalu incordata in interiorulu Ungariei si Transilvaniei, prin urmare totu in cerculu rotundu se restogolescu t6te incordarile din t6te partile; cu nemica n'au uitatu, dér' nici ca au invetiatu mai multu domnii suprematisti, usurpatori ai bunului comunu, alu limbei, fara picu de mustrare a consciintii pentru periclitarea pacei intre natiuni, — cari cá sorori legitime cu maghiar'a nu voru a remané sclavele ei politice, odata cu capulu. —

Croatii nationali cu t6te incercarile postreme de invoi6la cu min. Lonyay remasera fara resultatu impaciutoriu, fiinduca partit'a unionistica aristocrata ajutata de Deák a sciutu elude inca una-data pretensiunile si precumpanirea partitei nationali. —

Asia banulu Bedecovics -si dede demisiunea, care se si primi, si directorulu finantiariu Vacanovics se puse locutiitoriu. Pornire acesta. —

Serbii tramisera una deputatiune la Pest'a, care cerú sanctionarea concluseru congresului carlovicianu, cá se mai suscitate cu acésta inca una demustratiune nationala-besericésca, fiinduca sciú, ca va capeta negativa, pentruca guberniulu le va concede convocarea congresului spre a alege mai antaiu patriarchu, si déca maioritata va alege pe unulu si minoritata pe altulu Mai. Sa se póte denumi pe care va vre, ca-ce congresulu trecutu lu privesce guberniulu de unu conventiculu fractionariu; fiinduca Miletics cu nationalii si acolo au peri de lupu inaintea maghiariloru. Memorandulu deputatiunei serbe, apromise c. Lonyay, alu supune consiliului ministeriale. —

Romanii din Ungari'a si Banatu ne pre-

mergu cu ecsemplu intru constituirea, solidarea si disciplinarea partitei nationale romane, incatu incepura a impune. In comitatulu Torontalu, unde numerulu romaniloru abia face a patr'a parte din locuitori, la propunerea bravului prota Vinc. Sierbanu universitatea, dupa „Albin'a“, a dechiaratu limb'a romana de limba obligat6ria pentru protoc6lele comitatului; éca tienstu franca si pretensi6sa fara servilismu se respecta si de antagonu, pentru ca maghiarului nu i da man'a a dice dintre Scylla si Charibde: Oderint dum metuant. Eviva solidaritatea partitei romane nationale! —

Ilustritatea sa d. episcopulu alu diecesei Aradului Procopiu Ivacicovicu, spre bucuri'a comuna, se afla mai usiuratu de ból'a pericul6sa, care lu aruncá la patu, si si a constituitu vicariu dupa § 118 din statutulu org. pre pr. s. archimandritu Mironu Romanu, care cu consistoriulu impreuna va porta frenelule diecesei.

Afacerile delegatiunei s'au incredentiatu subdelegatiunei din Pest'a dd. Ant. Mocioni, Georgiu Ioanovicu si Vinc. Babesiu cá notariu si referinte si t6te causele despartirei comuneloru de catra serbi se voru adresa catra acesti membri. —

Slavacii inca se inc6rda a se constitui si disciplina in partita nationale, chiaru si dupa amenintariile, ce suferira din caus'a limbei la adunarea reuniunei loru de antierti. —

In Cislaitani'a legea alegeriloru directe e unu ce de finetia inventi6sa, una dintre suptilitatile germanesci. Totu cuprinsulu ei de 8 siere da imperatului dreptulu de a ordona deadreptulu din cercurile electorali respective alegeri la senatu, candu vreunu deputatu alesu la senatu de catra dieta -si depune mandatulu, séu candu alesii suntu a se privi cá exdeputati. Acésta de si e basea cea mai segura pentru introducerea succesiva a alegeriloru directe la centrulu monarchiei, ea acum e calificata a nu da preste dificultatea acceptarei atatu din partea senatului catu si a dieteloru; care succedendu se va lua de manunchiu si in tierelule cor6nei St. Stefanu pentru intregirea parlamentului si atunci se va activa pasivitata si a boemiloru si a poloniloru dincolo si a croatiloru si a romaniloru din c6ce, or' cu totii la unu locu pe'netisioru. —

Poloniloru li se apromite autonomia: de legislatiune in causele comerciale, de competintie, institute de creditu, societati asecurat6rie, bance (afara de bancnote), casse pastrat6rie, sc6le poporali, gimnasia, universitati, penalitati politiane, espatriari, tutoratu, carti funduari, judecie de pace si de bagatele, organizarea deregatoriiloru politice administrative de I si II instantia, unu ministru deosebitu si unu senatu propriu langa curi'a judecatorésca din Vien'a; pentru instructiune si admin. capeta din bugetulu monarchiei pausialu anuale, care se va ecsamina la 5 ani; la senatu voru fi presentii deputatii numai la desbaterea obiecteloru comune. Aceste se voru concede numai, déca le va accepta diet'a galitiana mai antaiu. — Déca nu le va accepta, atunci imperatulu va ordona alegeri directe si in Galiti'a si in Boemi'a etc. si acésta din urma e mai probabilu, fiinduca cerut'a maioritata a dietei cu 2/3 cu greu se va poté castiga din caus'a ruteniloru, cari suntu mai gat'a a alege deadreptulu, decatu a fi suprematisati si la senatu de aristocrati'a pol6na. Auersperg e cercumspectu la mesurile sale, caroru le da tipulu generalitatei si alu egalitatei. —

Intre Beust si Andrassy si organelu loru se reinnoi vechi'a rivalitate. In „A. A. Ztg.“ esiranesce „epistole neutrali“ din Austri'a, de cuprinsu picantu. Esenti'a epistoleloru e: ca Beust a cadiutu victima singuru numai intrigeloru c. Andrassy, care de multu vená dupa ministeriulu de esterne,

cu scopu, cá se faca, cá totu imperiulu in laintru si in afara se cante pe strun'a maghiara si apoi s'a sacrificatu superbiei maghiare si ultim'a restantia de unitate a monarchiei, adica titlulu de cancelariu imperiale (Andrássy nu e si cancelariu, ci numai min.). „P. Napló“ diurn. lui Andrássy cetesce levitii lui Beust, scusandu pe stapanulu seu si dicundu, ca Beust stá la carma numai pentrucá se pregátésca apostasi'a Austriei germane pentru Prusi'a s. a. Se vede, cá printr'unu transparentu, ca se pregatesce pe dupa culise una cadere cá din podu a superbiei, ce mai ca -si ésa din pele. —

Cultur'a científica in Transilvania si Ungari'a.

III. Citindu desu citat'a carte a dlui Mátrai, ti s'ar paré mai alesu pe la pag. 17, cá si cum elu ar' fi aplecatu a face acelea mustrari grele ale lui I. Apáczai si N. Bethlen, si generatiuniloru presente. In totu casulu, atata este si remane adeveru constatatu, ca ungurii suntu inca departe de a posede scóle de ajunsu si cu atatu mai departe de a le avé de modelu. Totu asemenea este adeveritu ca poporulu ungurescu mai sta inca si astadi in cultura preste totu in urm'a celoru mai multe popóra europene. Suntu ce e dreptu, esceptiuni prea respectabili, care inse numai catu confirmaregul'a, preste acésta ele din nefericirea natiunei si a patriei, nici decum nu suntu asia numeroase precum le vedemu la alte popóra. Barbati eminenti cati s'au alesu dintre unguri pana acilea, in cea mai mica parte a loru n'au se multiaméscasc óleloru din tíera progesele ce au facutu, ci in parte talenteloru proprie ajutate de una diligentia de feru, in alt'a éra si unei fortune prospere care'i ajutá cá se ésa in tieri straine spre a se perfectiona pe acolo.

Intocma patira si romanii, multi pucini cati se vedu inaltiati cu scienti'a loru si cu aptitudine in portarea afaceriloru publice mai pre susu de glot'a cea mare a semidoctiloru, aceia mai toti suntu autodidacti. Ei au luptatu sermanii adesea si cu lipse materiali, mai totudéun'a inse in lips'a de bibliotece, de profesori renumiti, cum si de societati de ale barbatiloru dela cari cineva invetia in una di catu nu invetia in una luna prin lectura. Unu prea micu procentu din cei mai eminenti barbati ai nostri au fostu fericitu de a esi in tieri straine si a primí scienti'a dela man'a antaia.

Sasiloru le fú mai usioru. Ei avendu interese fórté mari de a sta in necurmatae relatiuni mai alesu cu Germani'a protestanta, n'au incetatu de a-si tramite acolo din junimea loru inca nici in acelea tempuri nefaste, pre candu tenerimei transilvane ei erá mai preste totu interdusa esirea in tieri straine (pana la 1835). Atata numai, ca sasii ce e dreptu, s'au reintorsu din Germani'a cu destule idei, inse cu fórté pucine idei practice, si asia ei inca n'au prea impinsu tíer'a mai departe; ei n'au impins'o inca si din caus'a caracterului loru celui exclusivu, pucinu comunicativu, rece, prepui-toriu, neapropiabile. Mai vertosu din acestea cause anume romanulu séu invetia fórté pucinu, séu tocma nimicu dela carturarii sasiloru.

Romanulu nici de aici inainte nu va avé se invetie prea multe nici dela unguru nici dela sasu, mai alesu ca limbele loru diferitóriu catu ceriulu de pamentu de limb'a romanésca, inca'i suntu spre cea mai mare greutate si pedeca. Déra ce se si imprumute romanulu dela a dóu'a si dela a trei'a mana? Dela unguru nu póte imprumuta scientia, pentruca nu o are nici acesta, ci elu o iea pe fiacare di si in tóte specialitatile dela germani. Pana si sintacsea limbei maghiare este germanisata cu totulu. Sasii precum atenseramu, nu suntu comunicativi de locu, déra apoi a imprumuta dela ei, ar' însemna ca voiesci a te incaldí si lumina la luna, in locu de a sta in lumin'a si caldur'a sórelui. Noi potemu se invetiamu limbele loru sub conditiune cá se invetie si ei pe a nóstra, pentru bun'a intielegere patriotica; déra scientiele si artile si cultur'a preste totu se le cautamu aiea, si a-nume acolo, unde vedemu ca au ajunsu — si cu

totu dreptulu — se le caute connationalii nostrii din Romani'a, adica in Franci'a si in Itali'a. Avendu si tienendu de maxima, de lege nationale, cá de aci inainte intrég'a nóstra tenerime de ambele secse se-si incépa invetiatur'a esclusivu in scóle nationali romanesci, si numai dupace voru fi tari in limb'a loru, se mai caute si alte scóle acea parte a ei, care voiesce se invetie si in alte limbi. Déra limb'a latina se incépa a o invetia din fraged'a etate. Romanulu cultivatu nu i este permisu a nu invetia latinesce. Totu una-data se ne adoperamu, cá din fruntea tenerimei nóstre, din cei mai buni intre cei buni, se ésa pe fiacare anu celu pucinu cate diece, care la universitati, care la cate unu politechnicu, séu la cate una academi'a de comerci, ori de agricultura, in Itali'a, in Franci'a, ori in Belgiu. Purcediendu asia, in diece multu cincispredieci ani va vedé cine va ajunge, minunat'a prefacere spre bene a inteligentiei nóstre nationale. Spre a inlesni teneriloru buni esirea in tierile latine, se le recomandamu pe fiacare di invetiarea si cultivarea limbei italiene si a celei francesci. Acei teneri cari cultiva cu deadinsulu limb'a materna si invetia bene limb'a latina, voru invetia limbele romanice cu mare usioratate, aprópe cá de distractiune. Se intielege de sine, ca avemu se inlesnimu tenerimei nóstre lectur'a de totu ce ese bunu si sanetosu pe campulu literaturai nóstre nationale, cum si in scientie preste totu. Limb'a nóstra se cultiva si inavutiesce pe anu ce merge intr'unu modu atatu de imbucuratori, incatu progesele ei surprindu inca si pe optimistii nostrii. Nici una limba européna nu a facutu acestea progese in acestu periodu atatu de scurtu. Cu catu ne vomu invetia si cultiva limb'a nóstra mai bene, si inca in directiunea ce -si a luatú ea in anim'a, in centrulu Romanime, cá de diece, éra mai vertosu de cincí ani incóce, cu atatu ne apropiamu mai iute de Europ'a latina, cu atatu ne confirmamu mai multu ecsistenti'a nóstra romanésca, cu atatu ne consolidamu si ne asecuramu venitoriulu in contra tuturoru tempestatiloru si orcaneloru politice.

Din contra, bine se fia sciutu si cunoscutu, ca de s'ar cultiva tenerimea nóstra numai cu ajutoriulu limbei nemtiesci si respective cu alu celei unguresci, precum se mai cultiva inca una parte din trensa, consecentiele cele mai tragice ar' fi aprópe inevitabili pentru intrég'a natiune. Nu este vin'a nimenui, ca geniulu, ca caracterulu, ca limbele acestoru trei popóra diferu asia de aprigu intre sine. Asia a voitu Ddiu si natur'a, éra a se revolta in contra legiloru eterne, este adeverata crima, si adesea chiaru nebunía de legatu.

Éta causele, pentru care poporulu romanescu nu póte, nu i este permisu a-si cauta scienti'a si cultur'a prin midiu locirea limbei unguresci séu nemtiesci, ori slavonesci.

Ascultati la acei teneri romani nefericiti, cari lipsiti de scóle nationali, au fostu necesitati a invetia de ecs. totu numai la scóle unguresci séu slavice, ascultati dicu, cum se fortiédia a vorbí romanesc, cum vorbescu de latu, cum torturédia limb'a, cum li s'au scalciatu organele vorbirei. Observati inse si directiunea spiritului loru. Pe langa ce a disparutu din ei originalitatea, pe langa ce tóta actitudinea loru este óre-si-cum numai una imitatiune fortiata, apoi ei se simtu acum straini atatu intre romani, catu si intre unguri, slavi, séu nemti. Indurati-ve de acei teneri si rapindu'i din acea situatiune fatale, duceti'i undeva la una scóla romanésca, si veti vedé cum intr'unu anu de dile ei -si voru recastiga multu din vigórea spiritului si din originalitatea loru, cum dupa alti doi trei ani va sta deschisa dinaintea loru intréga Europ'a latina si tóta clasicitatea antica romana, candu mai inainte ei sermanii se affá pusi, aruncati pe drumu intre Asi'a si Europ'a, lipsiti de ori-ce indreptariu, de ori-ce bussola in venitori.

Éta ce insemnédia a da si a face se se de tenerimei romanesci de ambele secse educatiune si instructiune strinsu nationale romanésca in sensulu celu genuinu alu cuventului. Acésta sem-

nifica, a restaura pe natiunea romanésca in dreptulu seu de individualitate politica, cum si in tóte drepturile sale de ereditate, pe care le are densa la tóte tesauerele de scientie, de arti si de totu ce se numesce umanitate si cultura reale in lumea latina. Éta calea cea lunga, éta campulu celu largu de activitate nationale, dela care nu ne mai póte retiené nici despotismulu personale, nici sistemele perfide machiavellistice, de si acestea mai totudéun'a suntu mai periculóse decatu insusi despotismulu personale. Pe acésta, si numai pe acésta cale voru perveni generatiunile, care ne urmédia nóue, cá se nu mai fia bajocurite de „ardeleni somnuosi, de „ómeni hebeuci si nascuti in nauciá“, ci din contra, se-si póta numí patri'a loru cu fala si mandria cu care odenióra dicea alte generatiuni: Civis romanus sum. — B.

Din nordulu Transilvaniei.

Nu póte pomulu reu se produca frupte bune.
Mat. 12. 33.

Restauratiunea municipale din Solnoculu intériore a decursu in orasiulu Desiu in 28, 29 si 30 Decembre an. tr., fara cá pana acuma se se fi aflatu o péna destera si binevoitória, cá se descria cu o ceruta fidelitate toti pasii reprezentantiloru municipali romani si unguri, cum si bunavoitóri'a intentiune de dreptu si ecuitate a istetiului prefectu T. C. — Acésta enigma nu ni o potemu splicá, sciendu, ca in fruntea inteligentiei nóstre romane avemu barbati cu totulu devotati causei nóstre nationale; barbati, cari au jocatu o rola frumoasa nu numai in analele vietiei acestui comitatu, ci in ale patriei insesi; barbati cari, — dupa cum ii credemu noi, -si ar' dá totulu pentru fericirea si ecsistenti'a poporului si natiunei nóstre celei atatu de apasate si trantite la pariete! barbati plini de esperientia si de praxe in tóte trebile nationale politico-juridice, — dintre cari si astadi se afla unii cu locuinti'a in Desiu, parte cá amplotiati ai dreptatei si ai invetiamentului si parte cá privati, de unde cu totii vedu, audu, cunoscu si sciú tóte miscarile si rezultatele, ce se templa in interiorulu cottului, inse totusi nici unulu — baremu cá din datina — nu -si au luatú ostenála de a aratá lumii intrigele, blastematiele si abusurile ce se comitu ici colea sub diferite impregiurari si tempuri. Nici unuia nu i vine bine la socotéla, cá in astfelu de treburi se fia din candu in candu cate unu martore oculatoriu — séu vreunu Argus, — cá nu cumva se se supere cutare séu atare — méltoságos séu chiaru tekintetes ur etc.*).

Nu ni e scopulu a lovi in onórea, caracterulu séu bunavolnti'a fruntasiloru nostri, ca-ci nu merita, déra ne dóre anim'a, candu vedemu, ca biét'a inteligentia, care rarú are ocaziune a veni in centru, si necitindu de pre aici prin diurnale nemica, aluneca dintr'unu labirintu in altulu, fara scopu, fara principia, fara judecata, — nu e intielegere, concordia si in fine suntu interese particulare. — Aici e totu reulu. Óre n'ar fi cu scopu, cá fruntasii nostri, caror'a li detorimu tóta stim'a, se infintiadia o reuniune politica-nationale, cu unu comitetu centralu in capital'a municipiului, si cu mai multe alte secundarie prin cercuri si comune? Dupa noi numai acésta reuniune, condusa fara interese particulare, fara ura, pisma etc. ni ar' smulge din abisulu calamitatiloru, in care diacemu, nu numai ea ar' fi in stare a ne redá védi'a si auctoritatea ce ni compete, — ea ar' fi, care ni ar' striformá pre toti in o adeverata sentinela cu córd'a concordiei solidarie in mana; dreptu acea rogamu, ma provocamu pre inteligentia fruntasia din centru, cá se nu intardia cu formarea unei astfelu de reuniuni, cu atatu mai vertosu, ca si organizarea notariatelorú e la usia.

Déra se intramu in obiectulu, care ni lu amu propusu. Mai antaiu vomu enorá pre scurtu decursulu alegeriloru reprezentantiloru municipali, — apoi restauratiunea comitatului. (Va urmá.)

*) Acésta e caus'a causelorú, ca nu se considera ómeni de acestia, decatu, cá nesce atomi spulberabili la orce suflare a stapaniloru, pre candu virtutea imbracata in costumulu franchetii la apărarea si descoperirea adeverului se respecta si in inimicu! — R.

Panei, Silimbrului, Cenadiului? s. a. . . . Una privire mai adenca inca ni va descoperi si acea, ca autoriulu s'au nesuitu mai multu a dá una geografia a Daciei intrege ciscarpatine, si nu a Ungariei.

Manualulu dér' nu suferé scaderi esentiale, decatu numai acele, cari s'au veritu din nescienti'a imprimatoriului in privinti'a ortografiei si cele pucine, cari s'au aratatu privatimu autoriului si s'au adnotatu si de diariulu nationalu „Albin'a“ in Nr. 91 a. c.; dér' observarea referitória la Cenadiulu vechiu este numai cá unilateralu adeverata, pentru ca Cenadiulu lui Claudiu numai eesiste, ci numai loculu si numele acelu Cenadiu. Emendanduse aceste alunecari, vomu primí prin editiunea a dóu'a, ce se va si intemplá, unu manualu romanu de geografia a patriei nóstre, precum se pretinde. Editiunea acést'a a dóu'a inse depinde dela scaderea cealalta a manualului; adica acea, „ca geografia se va propune si tractá si de aici incolo in institutele nóstre nationali totu cá pana acuma; si ca acelu manualu, care este pentru aceste asiedimente, va remané numai pre pulpítulu, séu a autoriului, séu a puciniilor, cari -si o procura cá se fia chiaru numai procurata. . . .

Déca voru fi aceste adeverate, ce astadi totusi nu se potu crede, atunci mai bine se nici nu incepemu a vorbi de didactica romana, de crescere romanésca s. a., ca va fi numai tempu perdutu.

Reasumendu tóte resulta, ca manualulu de geografia pentru tenerimea romana de dlu profesoriu Selagianu este pana acuma celu mai potrivit pentru institutele nóstre de invetiamentu. Este unu ajutoriu puternicu de impreuna cu map'a sa cea mare pentru istori'a patriei nóstre; desbinarea geografiei de istoria este de consecintie daunatióse pentru tenerulu studiosu.

Ma, potemu dice, ca prin aparitiunea manualului amu prestatu bombardementulu bilateralu in acést'a directiune. Acum nu remane alta de facutu, decatu se se censureze din partea competenteloru senate scolare, si conferintie invetiatoresci, cá incatu si cum este de a se propune in scólele normale si in cele gimnasiale si apoi se se primésca de manualu ordinariu pentru cunoscerea geografica a patriei nóstre. Si cutezu a afirma, ca mai scumpa ni este scól'a libera confesionala-nationala, decatu frecarile cu inspectorii statului pentru scólele nóstre. Pretiulu e preste mesura micu 1 fl. v. a. Tóte aceste despre una parte.

Despre alt'a, nu potemu inchiá recensiuile aceste scurte si neesaurite, fara a amintí unu altu meritu alu autorelui manualului nostru. Suntu notele cele etimologico-istorice despre Bihari'a, Crișuri, Ardélu si Selagiu. Éta ce dice numai decatu dlu Marienescu in Nr. 109 alu „Feder.“ a. c. la acést'a, in epistol'a sa catra autorulu: „Dta ai pornititu pre una cale nóua a literaturéi romane, cale grea pentru noi romanii, cari nu pricepemu tóte interesele nóstre nationale, dér' cale de mare folosu romanu.

Acést'a nu este numai unu mândru, ci cu tempu va fi si unu studiu neincungiuraveru de lipsa, déca vremu cu seriositate si pentru vecia se vedim luméi, ca noi ni cunóscemu patri'a si originea nóstra; déca vremu se demustramu adversariilor nostri, ca pamentulu Daciei a fostu si este si astadi alu nostru. Numai acea e minune, ca cum a potutu remané chiaru acestu studiu neatinsu, pre langa toti eruditii si nemoritorii nostri. — Numai credemu de adi incolo dér' la Are-delu, Aria-délu, Ἐρδελου, s. a. suntu pre primitive, fara temeielu celu adeveratu, fara adeveru etimologicu; credemu si suntemu convinsi cu „Ardeanulu“, „Silvanulu“, „curere“, „viforulu“; cu desfasurarile nimerite ale dlui autoriu.

Si eu a-si dice cu dlu Marienescu: „Una asteliu de colectiune (lucrare) ar' fi de pretiu pre mare pentru romanismulu nostru in Dacia, si chiaru pentru originea daciloru, si ar' fi dovada mai mare si decatu ce avemu in istoria despre unii seculi ai vietiei nóstre, si amu scapá de deducerile nebune ale scrietoriloru straini, cari nu vréu se afie nimicu ce e romanescu pre locurile locuite de romani“; si eu a-si dice aceste, déca ar' fi autoriulu intre atari impregiurari de tempu si isvóre necesarie, precum se ceru si precum o doresce si dlui insusi; ca-ce si catu a compusu si scosu — dupa scienti'a mea — a fostu numai unu documentu de diligintia mare si resignatiune laudavera, fiinduca cá profesoriu la unu gimnasiu romanu, cá

celu de Beiusiu, nu póte dispune de spatiu comod si pentru de aceste. Vointi'a ferma inse póte invinge si implini multe pentru benele si inaintarea natiunei sale precum ne arata ecsemplulu.

Incheiu totu cu dlu Marienescu: „Sperandu in energi'a dlui autoriu, dér' mai cu séma in sprijinirea inteligentiei romane din tóte partile“, adaugu inca, ca dlu autoriu se continue calea inceputa totu cu acelu zelu si cu acea profunditate si esactitate, cá pana acuma, si se ne intinda si istori'a stramosiloru nostri gloriosi, carea sciu, ca esté tocmai in lucrare si care ni a si promis-o in precauventarea sa; natiunei va fi spre ajutoriu si inaintare, ér' dlui autoriu unu altu titlu pentru numele, dupa care lu cunóscé Romanimea. —

Cronica esterna.

Romani'a a devenitu ér' obiectulu opiniunei publice si alu scandalisatóreloru comentari diurnalistice din caus'a unoru crayale judanesci intemplate in Ismailu (orasu in Besarabi'a romanésca, care pe la 1789 ocupata de rusi, sub Suwarow, derimanduse fortaréti'a, in 1812 fú cedata Rusiei de catra turci, ér' cu pacea dela Parisu 1856 s'a reannexatu Romaniei cu unu teritoriu bunicelu). Unu judanu dintr'o banda de hoti intrá pe furisulu in beserica, si se ascunse, candu inchise sacristanulu usile; apoi furá din beserica mai multa argintaria si vr'o 130 galbini, profanandu preste nópte loculu santu, ér' deminéti'a esi ér' pe furisulu afara, candu se deschisera usile. Indata se lati cá fulgerulu scirea profanarii beserice si se facu unu cravalu, care costá si vieti, pentruca poporulu érá inversiunatu incatu demoli casi, sparse ferestri, pana candu fú imprastiatu de armata. Acestu cravalu inca trebuie se fia provocatu cu scopu politicu, pentruca se se póta restigni drepturile poporului, cá cum ar' fi periculosu pazei publice. Machinatiuni oligarchice. — Vreo 6000 judani locuiescu in Ismaile si ei suntu suditi austriaci. Acum ce cetimu? Éca una telegrama din

„Vien'a 15 Febr. Dupa reportari din Bucuresci representantulu staturiloru unite americane a facutu propunere la princ. Carolu, cá se se presente camerei unu proiectu de lege, cá toti escedentii la orce cravalu se fia tractati dupa dreptulu statariu (furci!). Proclamarea starei martiali in 3 districte se adá in ajunu.“

Asia e, ca acést'a mesura nu se potea pune in lucrare fara o provocare de scandalu, cá celu din Ismailu?! Reu facu déra democratii, ca nu ferescu poporulu de orce disordini, ca atunci n'ar da ap'a pe mor'a oligarchiei, ci tocma atunci ar' redica poporulu la dreptulu cuvinitu. — Acést'a e acum la ordinea dilei in tóte statele Europei, pana candu nu -si voru asterne bine boierii, cá se póta domni cu biciusc'a fara grigia. —

Intre Marea-Britania si staturile unite americane amenintia una ruptura infricosiata, care cu greu va remané fara prorumperea de resbelu. Cestiunea Alabama a devenitu acuta, ca-ce americanii pretendu despagubire la vr'o 12 miliarde franci, pre candu poporulu si parlamentulu britanicu, nu voru a recunósce alte desdaunari decatu cele directe casionate prin corabi'a Alabama, sub durat'a resbelulu civilu americanu. Bismark se imbiá a face pe midiolocitoriulu; inse cadu si elu in conflictu cu Angli'a pentruca acést'a vre se fortifice Helgoland, care ar' inchide gur'a riului Albis la nordu-vestulu Germaniei, si Bismark protestá in contra. Evenimente mari pregnante se inaltia pe orizontele politicu alu luméi intregi. —

Varietati.

— **Invitare** de prenumeratiune la 15 predece intocmite in contra vitiuriloru si acomodabili in ori-ce tempu. — Diurnitate din venitululu curatu e destinatu spre infiantia fundulu academie romane de drepturi.

Terminulu prenumeratiunei e defiptu pre 20

Aprile a. c., éra pretiulu — acomodatu dupa numerulu prenumerantiloru — se va face cunoscutu la punerea sub tipariu a cólei prime.

Opusiorulu — care va esi si se va espedá prenumerantiloru celu multu pana in ultim'a Maiu — va costá din unu tomu in 13—15 cóle tiparitu in octavu.

Banii de prenumeratiune se voru tramite numai dupa defigerea pretiului.

Despre spesele si venitululu curatu se va face ratiociniu in diurnale — documentatu cu atestatu dela tipografi'a respectiva si censuratu din partea prea ven. ordinariatu diecesanu.

In casu de concursu numerosu alu prenumerantiloru — numerulu prediceloru va cresce la 20.

Sperezu, ca prea ven. cleru nu -si va retrage nici cu asta ocazione marinimos'a partenire.

Celealalte diurnale romane suntu rogate a reproduce aceste in colónele sale.

Gherl'a in 18/6 Ian. 1872.

Ioane Papiu m/p.,

preutu la penitentiariulu transilvanu.

— (Prusianii jafuitori?) „Feldpost“ din 1 Ian. in date statistice documentéza, ca dela 16 Iuliu 1870 pana la 31 Dec. s'au tramisu din Germani'a dela familii resp. la ostasi, rudele loru in Franci'a, 13,940.000 franci intr'unu milionu de scrisori; totu in acestu tempu au tramisu ostasii germani din Franci'a a casa la familii in Germani'a 34,981.200 franci in 525.900 scrisori. Aceste date suntu ale postei germane si nime nu le póte deminti. Cine au fostu dér' jafuitorii si cine umanitarii in resbelulu germano-francesu? —

— O espeditiune austriaca la polulu Nordu se va intreprinde in curendu suptu comand'a dloru Payer si Weyprecht. Baronulu Kuhn, ministrulu de resbelu, presiede o intrunire a societatei ce se ocupa cu organizarea acestei espeditiuni. Fondurile adunate se redica deja la 50 mii florini. Nav'a ce va purtá pe esploratori la polulu Nordu va fi vaporele „Tegetthoff“, construite anume pentru acestu scopu si care va plecá la 1 Maiu. —

— Emigratiunea unei parti din poporatiunea luméi vechi in Americ'a se accentuéza din anu in anu. Astfeliu, pentru anii 1867, 1868, 1869 si 1870, numai republic'a Argentina a primitu:

In 1867	. . .	23.500	emigranti.
„ 1868	. . .	29.381	„
„ 1869	. . .	37.934	„
„ 1870	. . .	41.000	„

In 1869, secsulu barbatescu da emigratiunei 80 la suta si secsulu femeiescu 20 la suta. Elementulu agricolu, in acelasi anu 1869, da emigratiunei 75 la suta. In 1871, cifr'a emigratiloru in aceasi republica a crescutu deja. —

— Dupa espunerea facuta de administratiunea de resbelu din Berlinu, perderile armatei germane, in ultimulu resbelu din 1870—71, se redica la 102.176 ómeni, ucisi, raniti séu disparuti.

Cifr'a se descompune astfeliu:

Oficiri ucisi 984, raniti 3167, disparuti 30. In totale 4181.

Soldati ucisi 15.943, raniti 75.837, disparuti 6165. In totale 97.345. — „Rom.“

Nr. 396/v. 1872.

2—3

Publicatiune.

Domnulu baronu comite supremu alu acestui comitatu a conchiamatu conferinti'a extraordinaria a comitetului comitatense alu Turdei, pentru diu'a de 26 Februaru a. c.

Dreptu aceea déra se provóca prin acést'a toti membrii comitetului, se binevoliéscá pre diu'a susu aratata a se infaciosia la conferinti'a ce se va tiené in Turd'a la cas'a comitetului, la 9 óre ante-amédia. —

Dela vice-comitele comitetului Turdei.

Turd'a in 8 Februaru 1872.

Alexiu Miksa m/p.,
vice-comite.

Cursurile

la bursa in 16 Febr. 1872 stá asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 43	cr. v. a.
Napoleoni	—	—	9 „ 03 ¹ / ₂	„
Augsburg	—	—	112 „	„
Londonu	—	—	113 „ 60	„
Imprumutulu nationalu	—	—	62 „ 25	„
Obligatiile metalice vechi de 5%	—	—	71 „ 05	„